

У АБАРОНУ «Ў» НЕСКЛАДОВАГА

В. М. Навумчык

*Установа адукацыі «Рэспубліканскі інстытут
прафесіянальнай адукацыі», г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

З 1 верасня 2010 г. ўступіў у сілу Закон Рэспублікі Беларусь «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі», прыняты 23 ліпеня 2008 г., які зацвердзіў новую рэдакцыю існуючых «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» [1], [2]. Адзін з параграфў гэтага закона тычыцца прымянення нескладовага ў і у складовага. Адзначаецца, што «нескладовае ў пішацца згодна з літаратурным вымаўленнем пасля галосных». Такім чынам, аб'ектыўнай падставай прымянення нескладовага ў як унікальнай літары беларускага алфавіту з'яўляецца яе літаратурнае вымаўленне. Менавіта яно вызначае выкарыстанне ў у беларускай мове.

Падкрэслім, што нескладовае ў адлюстроўвае перш за ўсё літаратурнае вымаўленне, характэрнае для беларускай мовы, таму «Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» павінны дапамагчы вучню ў правільным літаратурным вымаўленні гуку, звязанага з гэтай літарай. Разам з тым, шэраг тлумачэнняў, прыведзеных у «Правілах», супярэчаць гэтаму правілу. Напрыклад, прапануецца пісаць крыкі «ўра». Іншаземец напэўна прыме такое напісанне, паколькі ў ідзе за галоснай. Ён хутчэй за ўсё не задумаецца над тым, ці адпавядае гэта норме літаратурнага беларускага вымаўлення ці не. Гэта механічны падыход, таму ён непрымальны для жывой беларускай мовы.

Літаратурнаму беларускаму вымаўленню кожнаму з нас варта вучыцца ў класікаў беларускай літаратуры. Менавіта яны, назіраючы за жыццём беларусаў, старанна

адбіралі ўзоры характэрнага беларускага вымаўлення. Ў нескладовае надае мове непаўторную меладычнасць, характэрную для беларускага вымаўлення – наша мова самая «цудоўная», «напеўная», «няўтратная» і «неўміручая».

На шэрагу буйнейшых навучальных устаноў краіны сёння можна сустрэць супярэчлівыя назвы, напрыклад: «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт» і «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт» (інстытут журналістыкі БДУ). Няўжо журналісты БДУ не ведаюць, калі выкарыстоўваць *ў*? Ці ўсё ж яны маюць рацыю? Такого ж правапісу прытрымліваецца і «Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт».

Каб падысці да ісціны, звернемся да п. 1 «Правіл»: «Нескладовае ў пішацца згодна з літаратурным вымаўленнем пасля галосных». Няхай зараз хто-небудзь паспрабуе так вымавіць слова «універсітэт», каб першая літара *ў* ім гучала як беларускае *ў* нескладовае. Варта зазначыць, што ў гэтым слове літара «у» стварае асобны склад. Вось чаму механічны падыход (пасля галосных заўсёды пішацца *ў*) у даным выпадку не адпавядае беларускаму вымаўленню, і журналісты БДУ прафесійна аднесліся да гэтай справы.

Імкнучыся разабрацца ў хітраспляценнях правілаў напісання *ў*, мы звярнуліся ў адну з беларускамоўных рэдакцый, разлічваючы на тое, што спецыялісты нам дапамогуць. Аказваецца, што яны ў сваёй працы поўнасьцю падпарадкоўваюцца нарматыўнаму дакументу і не задаюць пытанняў «Чаму?», «Як так?». Аднак, калі яны адчуваюць ўсё ж цяжкасці ў напісанні асобных слоў і выразаў, то звяртаюцца ў Інстытут мовазнаўства НАНБ. Адзін з запытаў быў такім: як перавесці на беларускую мову словы «вузовский», «довузовский». Адказ кіраўніка інстытута: «На маю думку, трэба ўжываць словы “ўніверсітэцкі”, “даўніверсітэцкі”». Усё добра, але ж апошняе слова выклікае сур'езнае непаразуменне: як па-беларуску яго вымавіць так, каб *ў* гучала як нескладовае. Механічны падыход не разглядаецца. Дарэчы, у БДУ ёсць факультэт з такой назвай.

Каб вымавіць слова (з нескладовай *ў*), трэба разбіць гэта слова на дзве часткі – «даўн-іверсітэцкай», але ж тады яно будзе азначаць нешта іншае, а не вышэйшую ўстанову краіны.

Дарэчы, афіцыйны адказ Інстытута на запыт рэдакцыі не павінен пачынацца са слоў: «На маю думку...». Мовазнаўства – гэта навука, і абапірацца ў ёй трэба не на думку таго ці іншага кіраўніка, нават высокага рангу, а на аб'ектыўныя падставы навукі. У фізіцы такія падставы з'яўляюцца законы захавання, у хіміі – можна абапірацца на перыядычную сістэму хімічных элементаў, яна таксама пабудавана на законах захавання. Беларуская лінгвістыка мае свае «законы захавання».

У адным з энцыклапедычных выданняў чытаем: «Колькасць чыгуначных вучылішчаў павялічылася з 26 у 1869 годзе да 47 у 1917». Падкрэсленыя у пры вымаўленні гучаць як *ў*, аднак на пісьме чамусь ці ўжываецца у складовае, што супярэчыць п. 1 Правіл – пісаць згодна з літаратурным вымаўленнем пасля галосных.

Літаратура

1. Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі : Закон Рэсп. Беларусь ад 23 ліп. 2008 г. № 420-3 ; Прыняты Палатай прадстаўнікоў 24 чэрв. 2008 г., адобраны Саветам Рэсп. 28 чэрв. 2008 г., ; апубл. ў Нац. рэестры прававых актаў Рэсп. Беларусь, 2008 г., № 186, 2/1517.
2. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – 4-е выд., стэр. – Мінск : Нац. цэнтр прававой інфармацыі Рэсп. Беларусь, 2012. – 144 с.